

Marta Lewandowska-Mroczkowska¹
mgr, doktorantka
Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu
e-mail: marta.lewandowska-mroczkowska@amu.edu.pl
OCID: 0000-0003-3649-6514

Dozwolony zakres interpretacji prawa – rozważania na kanwie charakteru postępowania w sprawach o odmowę dokonania czynności notarialnej – glosa do wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 13 stycznia 2015 roku (SK 34/12)

Streszczenie

Celem niniejszej glosy jest przedstawienie problematyki dozwolonego zakresu interpretacji prawa przez sądy w polskim porządku prawnym i jego wpływu na praktykę orzeczniczą, dla której punktem wyjścia jest omawiany wyrok Trybunału Konstytucyjnego. Komentowane orzeczenie dotyczy istotnego, z punktu widzenia praktyki stosowania przepisów Kodeksu postępowania cywilnego² oraz Prawa o notariacie³, charakteru prawnego dokonania przez notariusza odmowy dokonania czynności notarialnej. Zgodnie z art. 83 § 1 Prawa o notariacie notariusz może odmówić dokonania czynności notarialnej, na którą to odmowę przysługuje zażalenie. Wobec tego pojawia się pytanie, czy decyzja notariusza o odmowie dokonania

-
- 1 Aplikant radcowski przy Okręgowej Izbie Radców Prawnych w Poznaniu
 - 2 Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego, t.j. Dz.U. z 2020 r., poz. 1575 ze zm.
 - 3 Ustawa z dnia 14 lutego 1991 r. – Prawo o notariacie, t.j. Dz.U. z 2020 r., poz. 1192 ze zm (dalej: Prawo o notariacie).

czynności notarialnej zastępuje orzeczenie sądu pierwszej instancji. W niniejszej pracy zastosowano metodę analizy aktów prawnych oraz orzecznictwa i literatury odnoszących się do tego zagadnienia. Trybunał Konstytucyjny w komentowanym orzeczeniu przychylił się do stanowiska, że orzeczenie sądu okręgowego wydane na skutek zażalenia na odmowę dokonania czynności notarialnej nie jest zaskarżalne. W konsekwencji uznał notariusza za quasi-sąd, a dokonaną przez niego odmowę jako quasi-orzeczenie. Przeprowadzone badania pozwalają na sformułowanie tezy, że rozumowanie Trybunału Konstytucyjnego, choć w wielu miejscach trafne, opiera się na orzecznictwie sądów, w tym Sądu Najwyższego, które stoi w sprzeczności z teorią racjonalnego prawodawcy. Autorka w głosie podejmuje kwestię precedensu jurydycznego oraz jego oddziaływania na obowiązującą w polskim porządku prawnym koncepcję racjonalnego prawodawcy, a także dopuszczalnych granic interpretacji przepisów przez sądy.

Słowa kluczowe: Prawo o notariacie, postępowanie cywilne, instancyjność, zażalenie na odmowę dokonania czynności notarialnej, koncepcja spraw „nie od początku”, teoria prawa, koncepcja racjonalnego prawodawcy, precedens sądowy, precedens jurydyczny

Teza wyroku z 13 stycznia 2015 r.

Artykuł 83 § 1 ustawy z dnia 14 lutego 1991 r. – Prawo o notariacie w zakresie, w jakim nie przewiduje możliwości zaskarżenia orzeczenia sądu okręgowego wydanego na skutek zażalenia na odmowę dokonania czynności notarialnej, jest zgodny z art. 45 ust. 1 i art. 78 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej oraz nie jest niezgodny z art. 176 ust. 1 Konstytucji.

Stan faktyczny

13 stycznia 2015 r. Trybunał Konstytucyjny (dalej także: Trybunał) rozpoznał sprawę dotyczącą zgodności instytucji odmowy dokonania czynności notarialnej ze standardami konstytucyjnymi wyrażonymi w art. 45 ust. 1, art. 78 w zw. z art. 176 ust. 1 oraz art. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej⁴. Przedmiotem zaskarżenia był art. 83 § 1 Prawa o notariacie w zakresie, w jakim nie przewiduje on możliwości zaskarżenia orzeczenia sądu okręgowego wydanego na skutek zażalenia na odmowę dokonania czynności notarialnej.

Skarga konstytucyjna wszczynająca postępowanie przed Trybunałem była wynikiem odmowy dokonania czynności notarialnej przez notariusza 15 października 2009 r., której stroną miała być skarżąca. Pismem z 14 listopada 2009 r. pełnomocnik skarżącej wezwał notariusza do dokonania uprzednio odmówionej czynności

⁴ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. Dz.U. z 1997 r., Nr 78, poz. 483.

notarialnej. W odpowiedzi notariusz pismem z 20 listopada 2009 r. podtrzymał swoje stanowisko i ponownie odmówił dokonania czynności notarialnej. Na podstawie przedmiotowego pisma skarżąca, działając na podstawie art. 83 § 1 Prawa o notariacie, wystąpiła do Sądu Okręgowego w Krakowie – II Wydział Odwoławczy (dalej: Sąd Okręgowy) z zażaleniem na odmowę dokonania czynności notarialnej. Sąd Okręgowy po rozpoznaniu sprawy na posiedzeniu niejawnym wydał postanowienie z 8 kwietnia 2010 r., w którym oddalił jej zażalenie. Wobec powyższego skarżąca za pośrednictwem Sądu Okręgowego w Krakowie – II Wydział Odwoławczy złożyła apelację od powyższego postanowienia, która postanowieniem z 10 czerwca 2010 r. została odrzucona. Uzasadniając swoje stanowisko, Sąd Okręgowy wskazał, że doszło do rozpoznania sprawy, a zatem apelację należało odrzucić. W odpowiedzi na to postanowienie skarżąca złożyła wniosek o przywrócenie terminu do złożenia wniosku o sporządzenie i doręczenie uzasadnienia o odrzuceniu apelacji. Postanowieniem z 21 lipca 2010 r. Sąd Okręgowy w Krakowie umorzył postępowanie wywołane wnioskiem z 10 czerwca 2010 r.

Skarżąca, opierając się na powyższym stanie faktycznym, wniosła skargę konstytucyjną, w której zaskarżyła zakres nieunormowany przepisem art. 83 § 1 Prawa o notariacie. Jej zdaniem brak regulacji przewidującej złożenie środka zaskarżenia od postanowienia sądu okręgowego wydanego na podstawie art. 83 § 1 Prawa o notariacie skutkuje powstaniem kolizji ze standardami konstytucyjnymi przywołanymi w skardze.

W skardze z 21 września 2010 r. skarżąca podniosła, że przepis art. 83 § 1 Prawa o notariacie w zakresie, w jakim nie dopuszcza możliwości zaskarżenia orzeczenia sądu okręgowego wydanego na skutek zażalenia na odmowę dokonania czynności notarialnej, jest niezgodny z art. 45 ust. 1, 78 i 176 ust. 1 Konstytucji, podając jako wzorzec kontroli wyrażoną w art. 2 Konstytucji zasadę poprawnej legislacji. Wobec powyższego Trybunał uznał, że przedmiotem skargi jest pominięcie prawodawcze polegające na braku rozwiązania, jakie, zdaniem skarżącej, powinna zawierać zaskarżona regulacja, aby być uznaną za zgodną z postanowieniami Konstytucji.

Zagadnienia wstępne

Przepis art. 83 § 1 Prawa o notariacie znajdował swe odzwierciedlenie we wcześniejszych wersjach przedmiotowej regulacji. Po raz pierwszy pojawił się w rozporządzeniu z 1933 r.⁵, wskazując, że postanowienie sądu okręgowego w przedmiocie

⁵ Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 27 października 1933 r. – Prawo o notariacie, Dz.U. 1933, nr 84, poz. 609, art. 66.

odmowy dokonania czynności notarialnej podlega zażaleniu, które należało kierować do Sądu Najwyższego⁶. Kolejne regulacje nieco zmieniły charakter orzeczenia sądu wydanego na skutek odmowy dokonania czynności notarialnej. W ustawie z dnia 25 maja 1951 r. – Prawo o notariacie⁷ prawodawca zrezygnował z wcześniejszej koncepcji dwuinstancyjnej kontroli orzeczenia, wprowadzając model niezaskarżalnego postanowienia sądu wojewódzkiego (obecnie okręgowego) wydanego jako orzeczenie pierwszoinstancyjne⁸. Powyższe stanowisko zostało podtrzymane aż do 1989 r.⁹, gdy wraz ze zmianą ustawy Prawo o notariacie ukształtował się pogląd, zgodnie z którym orzeczenia sądu wojewódzkiego (obecnie okręgowego) wydawane na skutek odmowy dokonania czynności notarialnych mają charakter orzeczenia drugoinstancyjnego. Stanowisko to wynikało wprost z brzmienia art. 52 § 1 zd. trzecie ustawy z 1989 r., zgodnie z którą sąd wojewódzki, co do tego typu spraw, orzeka, stosując przepisy Kodeksu postępowania cywilnego o środkach odwoławczych. Niestety obecne brzmienie art. 83 Prawa o notariacie nie zawiera analogicznego uregulowania, co skutkuje powstaniem wielu wątpliwości odnośnie natury orzeczeń sądów okręgowych wydanych na skutek zażalenia na odmowę dokonania czynności notarialnej¹⁰.

W doktrynie ukształtowały się dwa przeciwstawne stanowiska dotyczące charakteru orzeczeń sądów okręgowych wydawanych w związku z wniesieniem zażalenia na odmowę dokonania czynności notarialnych. Zwolennicy pierwszego poglądu uważają, że postanowienie sądu okręgowego wydawane na podstawie normy art. 83 Prawa o notariacie jest orzeczeniem drugoinstancyjnym. Koncepcja ta jest zgodna z obecną linią orzeczniczą Sądu Najwyższego¹¹ ugruntowaną w uchwale z 7 grudnia 2010 r.¹² Niemniej jednak należy zwrócić uwagę, że stanowisko Sądu

6 Ibidem, art. 66, § 4.

7 Ustawa z dnia 25 maja 1951 r. – Prawo o notariacie, Dz.U. 1951, nr 36, poz. 276.

8 Postanowienie SN z 22 kwietnia 1978 r., III CZP 21/78, Lex nr 8098.

9 Ustawa z dnia 24 maja 1989 r. Prawo o notariacie, Dz.U. 1989, nr 33 poz. 176.

10 W. Broniewicz, *Istota i rodzaje zażalenia w postępowaniu cywilnym*, „Przełęcz Sądowy” 2001, nr 1, s. 21 i n.

11 Za poglądem o drugoinstancyjnym charakterze orzeczenia sądu okręgowego opowiedział się Sąd Najwyższy w uchwałach z 28 stycznia 1993 r.: III CZP 166/92, OSNCP 1993, nr 9, poz. 143 i z 9 lutego 1993 r.: III CZP 5/93, OSP 1993, nr 11, poz. 213 oraz w jednobrzmiących uchwałach z 1 czerwca 1007 r.: III CZP 38/07, III CZP 41/07, III CZP 42/07, OSNC 2008, nr 7–8, poz. 76, 77 i 75 (odpowiednio).

12 Uchwała (7) SN z 7 grudnia 2010 r., III CZP 86/10, OSNC 2011, nr 5, poz. 49.

Najwyższego w tym przedmiocie kilkukrotnie się zmieniało¹³, a sam Sąd Najwyższy nie nadał uchwał z 2010 r. mocy zasady prawnej¹⁴. Wobec czego powyższe orzeczenie Sądu Najwyższego nie zakończyło dyskusji dotyczącej charakteru orzeczenia sądu okręgowego wydanego na skutek wniesienia zażalenia na odmowę dokonania czynności notarialnej. Przedstawiciele doktryny opowiadający się za poglądem przeciwnym uważają, że odmowa dokonania czynności notarialnej nie może być utożsamiana z orzeczeniem sądu pierwszej instancji, gdyż jest podejmowana przez organ inny niż sąd¹⁵. Zdaniem Moniki Michalskiej-Marciniak uznanie notariusza za organ wydający orzeczenie w pierwszej instancji jest sprzeczny z zasadą dwuinstancyjności postępowania¹⁶. Wobec powyższego w doktrynie i orzecznictwie można się doszukać argumentów optujących zarówno za uznaniem, jak i przeciw uznaniu tego orzeczenia za drugoinstancyjne¹⁷.

W glosowanym orzeczeniu Trybunał jako punkt wyjścia do swoich rozważań przyjął pierwszy z przedstawionych poglądów, zgodnie z którym orzeczenie sądu okręgowego wydane na skutek zażalenia na odmowę dokonania czynności notarialnej stanowi orzeczenie drugoinstancyjne. Jednakże na początku swego wywodu podkreślił, że wykładnia art. 83 § 1 Prawa o notariacie była przedmiotem wątpliwości w doktrynie i orzecznictwie, w związku z czym doszło do wyodrębnienia się dwóch skrajnych stanowisk. Jak zasadnie zauważył Trybunał, podstawą owego

13 W postanowieniu SN z 10 października 2003 r. (II CK 230/03, Lex nr 148692) Sąd Najwyższy uznał, że zażalenie na odmowę dokonania czynności notarialnej należy traktować na równi z pozwem, a więc jako pismo wszczynające proces cywilny, z wszystkimi tego następstwami. Obecnie pogląd ten jest nieaktualny w części, w jakiej opowiada się za postawieniem znaku równości między tym zażaleniem a pozwem, gdyż zgodnie z aktualnym brzmieniem art. 83 § 1b ustawy z dnia 14 lutego 1991 r. – Prawo o notariacie (t.j. Dz.U. z 2020, poz. 1192 ze zm.) zażalenie na odmowę dokonania czynności notarialnej jest rozpatrywane w trybie postępowania nieprocesowego.

14 Przedmiotowa uchwała została podjęta w trakcie obowiązywania ustawy o Sądzie Najwyższym z dnia 23 listopada 2002 r. (t.j. Dz.U. z 2016 r. poz. 1254 ze zm.), która w art. 61 § 6 dawała możliwość, aby uchwałę 7 sędziów Sądu Najwyższego nadać w drodze postanowienia moc zasady prawnej.

15 W doktrynie wskazuje się, że zadaniem notariusza jest uniknięcie powstania potencjalnego sporu, gdyż zgodnie z tym stanowiskiem ta granica nie prowadzi do rozstrzygnięcia sporu o prawo, taka bowiem konstatacja zmuszałaby do uznania, iż notariusz orzeka niejako we własnej sprawie (por. K. Lubiński, *Kontrowersje na temat istoty i charakteru prawnego spraw o odmowę dokonania przez notariusza czynności notarialnej sprzecznej z prawem oraz właściwości funkcjonalnej w tych sprawach sądu okręgowego*, „Studia Iuridica” 2018, t. 75, s. 122).

16 M. Michalska-Marciniak, *Zasada instancyjności w postępowaniu cywilnym*, Warszawa 2013, s. 344–345.

17 M.A. Nowocień, *Odmowa dokonania czynności notarialnej i jej zaskarżenie*, Warszawa 2018, s. 195–202.

problemu jest ocena charakteru „zażalenia”, o którym mowa w art. 83 § 1 Prawa o notariacie. Tym samym w zależności od przyjętego stanowiska postępowanie prowadzone na skutek wniesienia owego zażalenia przed sąd okręgowy może być poczytywane jako postępowanie pierwszo- bądź drugoinstancyjne.

Status notariusza

Rozpoznając skargę konstytucyjną, Trybunał zwrócił uwagę, że sprawa zażalenia na odmowę dokonania czynności przez notariusza była przedmiotem kilku regulacji, które zgodnie wskazywały na obowiązek odmowy dokonania przez notariusza czynności notarialnej, jeżeli byłaby ona sprzeczna z prawem, sprzeciwiała się porządkowi publicznemu lub dobrym obyczajom¹⁸. W późniejszych regulacjach powyższy katalog nieco zmodyfikowano, dodając przesłankę niezgodności z zasadami współżycia społecznego¹⁹. Ocena zaistnienia okoliczności wskazanych w ustawie stanowi wyłączną prerogatywę notariusza. Konsekwentnie o naruszeniu zasady dwuinstancyjności postępowania decyduje przyjmowane przez doktrynę i orzecznictwo stanowisko w przedmiocie pozycji notariusza odmawiającego dokonania czynności notarialnej, zatem powstanie okoliczności skutkujących naruszeniem zasady dwuinstancyjności postępowania jest zależne od stanowiska co do pozycji notariusza w polskim porządku prawnym.

W toku postępowania Trybunał Konstytucyjny skłonił się ku pogładowi przedstawionemu przez prokuratora generalnego. Zgodnie z tym stanowiskiem notariusz, przez wzgląd na swą szczególną pozycję, powinien być postrzegany jako organ w tym postępowaniu. Ten punkt widzenia przyjął Sejm, który podniósł, że w przypadku odmowy dokonania czynności notarialnej postępowanie nie toczy się w całości przed sądem powszechnym, a zażalenie to ma charakter kontrolny. W ślad za powyższymi stanowiskami Trybunał Konstytucyjny uznał, że „postępowanie notarialne” związane z odmową dokonania czynności notarialnej jest odpowiednikiem postępowania pierwszoinstancyjnego, a zażalenie z art. 83 Prawa o notariacie stanowi instrument kontroli instancyjnej. Zdaniem Trybunału charakter prawny odmowy dokonania czynności notarialnej powinien być postrzegany z uwzględnieniem brzmienia art. 1 § 1 Prawa o notariacie, wyznaczającym zakres zadań, jakie prawodawca przekazał notariuszom. Stosownie do przywołanego przepisu obowiązki te obejmują czynności, którym strony są obowiązane lub pragną

¹⁸ Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 27 października 1933 r. – Prawo o notariacie, Dz.U. 1933, nr 84, poz. 609, art. 64.

¹⁹ Ustawa z dnia 25 maja 1951 r. – Prawo o notariacie, Dz.U. 1951, nr 36, poz. 276, art. 22; Ustawa z dnia 24 maja 1989 r. Prawo o notariacie, Dz.U. 1989, nr 33, poz. 176, art. 50.

nadać formę notarialną (czynności notarialne). Z kolei art. 2 Prawa o notariacie reguluje status notariusza, który w zakresie przysługujących mu uprawnień działa jako osoba zaufania publicznego, korzystając z ochrony należącej funkcjonariuszom publicznym. Niemniej w literaturze wskazuje się, że notariusz korzysta ze statusu osoby zaufania publicznego jedynie przy wykonywaniu czynności notarialnych²⁰. Niestety niedookreśloność tego pojęcia budzi kontrowersje, w których następnie trudno udzielić jednoznacznej odpowiedzi na pytanie dotyczące charakteru ustrojowego notariusza²¹. Na kanwie tych wątpliwości wykształciły się dwa sprzeczne stanowiska.

Pierwsze z nich przyjmuje, że notariusz, wykonując czynności notarialne, jest osobą prywatną, której powierzono funkcję prewencyjnej ochrony prawnej. Zgodnie z tym założeniem jest on przedstawicielem wolnego zawodu funkcjonującym w realiach wolnorynkowych²², a jego możliwość oceny czynności prawnej jako zgodnej z prawem wynika z wymogów formalnych, jakie musi on spełnić celem uzyskania uprawnień zawodowych. Z kolei drugi pogląd sugeruje, że notariusz po wykluczeniu z grona urzędników państwowych uzyskał status funkcjonariusza publicznego²³.

Przyjmując drugą z referowanych powyżej koncepcji, Trybunał Konstytucyjny uznał, że orzeczenie sądu okręgowego wydane na skutek zażalenia na odmowę dokonania czynności notarialnej spełnia kryteria dwuinstancyjności, gdyż jest ono wydawane w postępowaniu odwoławczym. Wobec czego wniesiona przez skarżącą skarga konstytucyjna w przedmiocie, w jakim podnosi niezgodność art. 83 Prawa o notariacie z konstytucyjnym standardem dwuinstancyjności postępowania, nie zasługuje na uwzględnienie.

Powyższy pogląd Trybunał oparł na swoim dotychczasowym orzecznictwie, zgodnie z którym „notariusz jest nie tylko osobą zaufania publicznego, ale pełni jednocześnie funkcje pomocnicze w stosunku do wymiaru sprawiedliwości”²⁴.

20 P. Blajer, w: A. Rataj, A.J. Szereda (red.), *Ustrój notariatu. Komentarz do art. 1–78d Prawa o notariacie*, Warszawa 2019, s. 37; B. Tymecki, *Nowe prawo o notariacie*, „Przegląd Sądowy” 1991, nr 5–6, s. 28.

21 A. Oleszko, *Charakter powołania na notariusza*, „Rejent” 1995, nr 5, s. 44.

22 Zob. m.in. T. Erciński, *Kilka uwag o pozycji ustrojowej notariusza, jego odpowiedzialności cywilnej oraz sądownictwie dyscyplinarnym*, „Rejent” 2006, nr 5, s. 46; M. Modrzejewski, *Pozycja ustrojowa notariusza*, „Nowy Przegląd Notarialny” 2008, nr 1, s. 25–38; wyrok SN z 7 kwietnia 2004 r., III SK 28/04, OSNP 2005, nr 3, poz. 47.

23 Zob. m.in. Z. Kwiatkowski, *Notariusz jako funkcjonariusz publiczny w świetle nowego prawa o notariacie*, „Przegląd Sądowy” 1993, nr 3, s. 17.

24 Wyrok TK z 10 grudnia 2003 r., K 49/01, OTK-A 2003 r., nr 9, poz. 101.

Stanowisko to zostało skonstruowane na podstawie wieloaspektowej analizy przepisów, w wyniku której uznano zarówno czynności notarialne, jak i samego notariusza za istotne elementy polskiego systemu prawa. Jednakże złożoność tej materii powoduje, że wśród przedstawicieli doktryny można także znaleźć zwolenników poglądu uznającego zażalenie na odmowę dokonania czynności notarialnej za quasi-wniosek o wszczęcie postępowania²⁵.

Natura orzeczenia wydanego na skutek wniesienia zażalenia na odmowę dokonania czynności

Istota orzeczenia wydanego na skutek zażalenia na odmowę dokonania czynności notarialnej jest zagadnieniem, które wielokrotnie stanowiło przedmiot rozważań doktryny i orzecznictwa. Jednym z przedstawicieli nauki, który podjął się analizy tego zagadnienia, był Witold Broniewicz – zwrócił on uwagę na podobieństwo tego zażalenia do regulacji właściwej dla odwołania od decyzji Urzędu Regulacji Energetyki, Urzędu Regulacji Telekomunikacji czy zażalenia na uchwałę komisji dyscyplinarnej o zawieszeniu komornika²⁶. Podobne stanowisko wyraził Łukasz Błaszczak, podnosząc, że zażalenie na odmowę dokonania czynności notarialnej wszczynają postępowanie przed sądem pierwszej instancji ze wszystkimi tego następstwami²⁷. Przyjęcie powyższego stanowiska skutkuje uznaniem, że art. 83 § 1 Prawa o notariacie w zakresie, w jakim nie przewiduje możliwości zaskarżenia orzeczenia sądu okręgowego wydanego na skutek zażalenia na odmowę dokonania czynności notarialnej, jest niezgodny z konstytucyjnym standardem dwuinstancyjności postępowania. Konsekwentnie mamy do czynienia z dwoma przeciwstawnymi poglądami, a każdy z nich znajduje swoje odzwierciedlenie w doktrynie oraz orzecznictwie Sądu Najwyższego²⁸.

²⁵ Należy zwrócić uwagę, że pogląd ten głoszono przed wprowadzeniem nowelizacji art. 83 Prawa o notariacie, który w aktualnym kształcie odwołuje się do korzystania z przepisów o postępowaniu nieprocesowym (por. W. Broniewicz, op. cit., s. 18).

²⁶ Ibidem, s. 23.

²⁷ Ł. Błaszczak, *Charakter prawny zażalenia na postanowienie Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów w świetle Kodeksu postępowania cywilnego*, „Studia Prawno-Ekonomiczne” 2015, t. 96, s. 13–14.

²⁸ Za stanowiskiem uznającym orzeczenie sądu okręgowego wydanego wskutek zażalenia na odmowę dokonania czynności notarialnej opowiedziano się w uchwale (7) SN z 7 grudnia 2010 r., III CZP 86/10, OSNC 2011, nr 5, poz. 49. Odwrotne stanowisko przedstawia SN w uchwałach z 28 stycznia 1993 r.: III CZP 166/92, OSNCP 1993, nr 9, poz. 143 i 9 lutego 1993 r.: III CZP 5/93, OSP 1993, nr 11, poz. 213 oraz jednobrzmiących uchwałach z 1 czerwca 2007 r.: III CZP 38/07, III CZP 41/07, III CZP 42/07, OSNC 2011, nr 5, poz. 74, 77 i 75 (odpowiednio).

W glosowanym wyroku Trybunał Konstytucyjny wskazał, że notariusza łączy ze stroną (stronami) swoisty stosunek prawny podobny do stosunku zlecenia²⁹. Ponadto zgodnie z powszechnym poglądem Trybunał przyjął, że w wyniku powstania tego stosunku na notariuszu spoczywa obowiązek starannego działania, które w odniesieniu do dokonania czynności notarialnej obejmuje również sprawdzenie przez niego zgodności z prawem czynności, jakiej strony (strona) pragną nadać formę notarialną. Rozważając jednak kwestię pozycji ustrojowej notariusza, należy zauważyć, że stosunek ten kreuje obowiązek współpracy z notariuszem przy dokonywaniu czynności notarialnej oraz zapłaty taksy notarialnej. Okoliczności te, zdaniem Trybunału, stanowią o nieodzownej przewadze elementów publiczno-prawnych nad prywatnoprawnymi i skutkują uznaniem notariusza za funkcjonariusza publicznego, którego działania są zbliżone do postępowania przed organami władzy sądowniczej. Przedstawiony powyżej pogląd jest spójny z koncepcją przyjętą przez Sąd Najwyższy w uchwale 7 sędziów z 7 grudnia 2010 r.³⁰, w której to stwierdził, że „wyraźne odwołanie, w art. 83 § 1 Prawa o notariacie, do przepisów kodeksu postępowania cywilnego stanowi istotny argument przemawiający za tezą, że chodzi o środek zaskarżenia uregulowany w art. 394 k.p.c.”. W dalszej części uchwały Sąd Najwyższy wskazuje, że „zażalenie na odmowę dokonania czynności notarialnej wszczyna postępowanie w kwestiach wypadkowych z punktu widzenia przedmiotu postępowania przed właściwym urzędem”, a sama sprawa zostaje zainicjowana poprzez wniesienie tego środka zaskarżenia. Niestety powyższe założenia, choć przyjęte wprost przez Trybunał Konstytucyjny w glosowanym orzeczeniu, nie są spójne, ponieważ Kodeks postępowania cywilnego posługuje się terminem zażalenia w kilku znaczeniach³¹, wobec czego arbitralne przypisanie tylko jednego z nich stoi w sprzeczności z wolą prawodawcy³². Obecna linia orzecznicza Sądu Najwyższego zdaje się podążać za powyższą koncepcją, uzupełniając lukę jurysdykcyjną poprzez dyskrecjonalne uznanie, że w odniesieniu do odwołania na dokonanie czynności notarialnych sąd okręgowy orzeka jako sąd odwoławczy, pomimo braku takiego zapisu w obowiązującym brzmieniu Prawa o notariacie³³.

29 Podobnie także R. Kapkowski, *Odmowa dokonania czynności przez notariusza w aspekcie proceduralnym*, „Rejent” 2008, nr 7–8, s. 46.

30 III CZP 86/10, OSNC 2011, nr 5, poz. 49.

31 T. Wiśniewski, *Przebieg procesu cywilnego*, Warszawa 2013, s. 388.

32 Sprawa C-658/17 przy udziale notariusza Przemysławy Bac (w trybie prejudycjalnym), ECLI:EU:C:2019:444.

33 Postanowienia SN z 26 lipca 2018 r., IV CZ 27/18, LEX nr 2580526; postanowienie SN z 19 października 2018 r., III CZP 44/18, LEX nr 2568604.

Przepis art. 78 Konstytucji *expressis verbis* wskazuje prawo strony do zaskarżenia orzeczeń i decyzji wydawanych w pierwszej instancji. Wyjątki od tej reguły, wraz z trybem zaskarżania, muszą być wprost wyrażone w ustawie, co w przypadku Prawa o notariacie nie występuje. W głosowanym orzeczeniu Trybunał Konstytucyjny poruszył kwestie pozycji notariusza w toku dokonywania czynności notarialnych, kładąc nacisk na jego (notariusza) arbitralny charakter przy ich dokonywaniu. Tym samym, zdaniem Trybunału Konstytucyjnego, notariusz nie jest stroną czynności, których dokonuje, zatem wzruszenie czynności notarialnej wymaga pojęcia ingerencji w dokonaną przez notariusza ocenę czynności, jakiej chcą dokonać strony, a w konsekwencji w swobodę działalności gospodarczej notariusza.

Zasada dwuinstancyjności postępowania sądowego a koncepcja sprawy „nie od początku”

Znaczenie dwuinstancyjności postępowania jako gwarant konstytucyjny budzi kontrowersje w piśmiennictwie i judykaturze. Główny problem dotyczy zakresu, w jakim art. 176 ust. 1 Konstytucji funkcjonuje w ujęciu gwarancyjnym.

W doktrynie wyróżniono trzy poglądy: pierwszy – uznający art. 176 ust. 1 jako *lex specialis* o charakterze bezwzględnym w odniesieniu do art. 78 Konstytucji³⁴, drugi – podnoszący, że art. 176 ust. 1 stanowi *lex specialis* dla art. 78 Konstytucji, ale jedynie w zakresie orzeczeń sądów pierwszej instancji kończących postępowanie w danej sprawie³⁵, trzeci zaś opowiadający się za ścisłym rozróżnieniem przymiotu zaskarżalności od instancyjności. Każdy z powyższych poglądów znalazł odzwierciedlenie w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego, utrudniając powstanie jednego, ugruntowanego stanowiska w tym przedmiocie.

W omawianym orzeczeniu Trybunał Konstytucyjny przyjął, że przepis art. 176 ust. 1 Konstytucji ma przede wszystkim charakter ustrojowy, uznając jego gwarancyjny aspekt jako uzupełniający. Przedstawiony kierunek wykładni prowadzi do jaskrawego rozróżnienia pojęcia zaskarżalności od instancyjności. Niemniej obrane stanowisko nie znajduje zastosowania w omawianej problematyce. Przyjęcie poglądu, że odmowa dokonania czynności notarialnej nie jest objęta zakresem

34 Wyrok TK z 12 czerwca 2002 r., P 13/01, OTK-A 2002, nr 4, poz. 42.

35 F. Zedler, *Zagadnienia instancyjności postępowania cywilnego*, w: Z. Banaszczyk, *Prace z prawa prywatnego. Księga pamiątkowa ku czci sędziego Janusza Pietrzykowskiego*, Warszawa 2000, s. 385; T. Wiśniewski, *Problematyka instancyjności postępowania sądowego w sprawach cywilnych*, w: T. Erciński, J. Gudowski (red.), *Ars et usus. Księga pamiątkowa ku czci Sędziego Stanisława Rudnickiego*, Warszawa 2005, s. 304.

zastosowania art. 176 ust. 1 Konstytucji, prowadzi do powstania sytuacji niedającej się pogodzić ze standardami konstytucyjnymi.

Uznając, że odmowie dokonania czynności notarialnej przysługuje jedynie przymiot zaskarżalności – w oderwaniu od instancyjności – kształtujemy sytuację nie do przyjęcia. Takie ujęcie powoduje, że rozpoznającym zażalenie jest sąd okręgowy, który stosując przepisy właściwe dla postępowania drugoinstancyjnego – pomimo braku wskazania odpowiedniego stosowania w przepisie – odbiera stronie prawo do zaskarżenia przedmiotowego orzeczenia, a tym samym narusza art. 176 ust. 1 Konstytucji. Konsekwentnie model przyjęty przez Trybunał Konstytucyjny w głosowanym wyroku może z powodzeniem prowadzić do wniosku, że od orzeczenia sądu powszechnego nie może przysługiwać środek zaskarżenia, zasada instancyjności bowiem, w tym konkretnym przypadku, jest realizowana przez złożenie zażalenia od decyzji notariusza. Obrona powyższego jest tym trudniejsza, że w orzecznictwie wskazuje się, że z brzmienia art. 176 ust. 1 Konstytucji wprost wynika, że nie dotyczy on postępowania przed innymi niż sądowe organami³⁶. Co więcej, w piśmiennictwie podkreśla się, że elementem ustalenia standardu konstytucyjnego jest m.in. wskazanie na płaszczyznę podziału władzy³⁷. Wobec tego należy się zastanowić, czy do realizacji standardu instancyjności może dojść poprzez rozpoznanie sprawy przez dwa organy – przy czym jeden spoza sfery władzy sądowniczej, a jeśli nie, to czy brak możliwości zaskarżenia sądowego rozstrzygnięcia prowadzi do naruszenia art. 176 ust.1 Konstytucji.

W głosowanym orzeczeniu Trybunał Konstytucyjny przyjął koncepcję „sprawy nie od początku”, przyjmującą, że nie każda kategoria spraw musi być całkowicie rozpoznawana przed organami władzy sądowniczej. Zgodnie z tą teorią to, że sprawa dotyczy praw i wolności jednostki, nie stanowi o konieczności jej rozstrzygnięcia „od początku do końca” przez organy sądownicze. W tym samym orzeczeniu Trybunał uznał, że brak spornego charakteru postępowania prowadzi do uznania, że odmowa dokonania czynności notarialnej nie jest sprawowaniem wymiaru sprawiedliwości. Z powyższym stanowiskiem trudno się zgodzić, ponieważ brak spornego charakteru nie wyłącza sprawowania wymiaru sprawiedliwości. W przeciwnym razie wszystkie orzeczenia wydawane w postępowaniach nieprocesowych nie mogłyby być za takie uznane. Co więcej, zdaniem Trybunału art. 83 § 1 Prawa o notariacie daje jednostce możliwość zaskarżenia czynności notariusza

36 Wyrok NSA z 8 maja 2012 r., II GSK 678/12, Lex nr 1219047.

37 M. Bogusz, *Zasada dwuinstancyjności a zasada zaskarżalności rozstrzygnięć wydawanych w postępowaniu administracyjnym w pierwszej instancji (uwagi na tle orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego)*, „Gdańskie Studia Prawnicze” 2017, t. 38, s. 663.

w celu dokonania sądowej kontroli rozstrzygnięcia organu pozasądowego. Mając na uwadze stanowisko wyrażone przez Trybunał Konstytucyjny, pozostaje pytanie o zasadność stosowania przez sąd okręgowy, do rozpoznawania zażaleń od odmowy czynności notariusza, przepisów o postępowaniu odwoławczym, co w konsekwencji prowadzi do zrównania – wbrew stanowisku wyrażonemu w glosowanym orzeczeniu – pozycji notariusza z organem sądowym.

Ponadto, przyjmując, że zażalenie na odmowę nie mieści się w zakresie zastosowania art. 176 ust. 1 Konstytucji, a jest jedynie ucieleśnieniem standardu zaskarżalności z art. 78 Konstytucji, należy zwrócić uwagę, że w obecnym stanie prawnym uznającym, iż sąd okręgowy rozpoznaje zażalenie na odmowę dokonania czynności notarialnej bez merytorycznego rozpoznania sprawy, stoi w sprzeczności z założeniami ustrojodawcy³⁸. Trybunał Konstytucyjny w swoim orzecznictwie sformułował wymóg, aby organ rozpoznający środek zaskarżenia miał możliwość merytorycznego rozstrzygnięcia sprawy w postępowaniu odwoławczym³⁹. Brak takiej sposobności zdaje się przekonywać, że trudno jest mówić o zachowaniu standardów zaskarżalności w kontekście rozpoznawania zażalenia na odmowę dokonania czynności notarialnej.

Wnioski

Przepis art. 83 Prawa o notariacie, podobnie jak cała regulacja, był wielokrotnie nowelizowany, a podstawowym celem wprowadzanych zmian było wyeliminowanie części wątpliwości, które powstawały przy stosowaniu przepisów⁴⁰. Konsekwentnie brak jednoznacznego wskazania zastosowania przepisów odwoławczych w odniesieniu do orzeczeń sądu okręgowego wydanych wskutek wniesienia skargi na odmowę dokonania czynności notarialnej uniemożliwia opowiedzenie się za poglądem optującym za tym rozwiązaniem. Co więcej, referowane powyżej stanowisko koreluje z podstawowym założeniem dotyczącym wykładni prawa – teorią

38 L. Garlicki, K. Wojtyczek, *Komentarz do art. 78*, w: L. Garlicki, M. Zubik (red.), *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, t. 2, Warszawa 2016, s. 875–877, 880–882; P. Grzegorzcyk, K. Weitz, *Komentarz do art. 78*, w: M. Safjan, L. Bosek (red.), *Konstytucja RP*, t. 1: *Komentarz do art. 1–86*, Warszawa 2016, s. 1789–1993.

39 Wyrok TK z 12 czerwca 2002 r., P 13/01, OTK-A 2002, z. 4, poz. 42; wyrok TK z 18 września 2014 r., K 44/12, OTK-A 2014, z. 8, poz. 92.

40 Uzasadnienie rządowego projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego, ustawy – Prawo o notariacie oraz niektórych innych ustaw, druk nr 3516, s. 7–8, <http://www.sejm.gov.pl/Sejm7.nsf/druk.xsp?nr=3516> (dostęp 7.02.2020).

racjonalnego prawodawcy⁴¹. Zgodnie z nim prawodawca ma wiedzę, w tym także tę językową, charakteryzującą się niesprzecznością systemową. Wobec czego zakłada się, że każdy przejaw aktywności prawodawcy w zakresie ustanawiania prawa spełnia powyższe wymogi, a wszelkie słowa użyte bądź nieużyte w tekście prawnym mają odpowiednie znaczenie⁴². Okoliczność ta jest istotna szczególnie w zestawieniu z wątpliwościami dotyczącymi przedmiotowego zagadnienia, których niestety nie usunięto w kolejnych nowelizacjach Prawa o notariacie. Dlatego charakter orzeczenia sądu okręgowego wydanego na skutek zażalenia na odmowę dokonania czynności notarialnej wciąż rodzi wiele wątpliwości.

Za nieprzekonujące należy uznać przytoczenie przez Trybunał uchwały 7 sędziów Sądu Najwyższego, w której celem było ujednoczenie dotychczasowej linii orzeczniczej sądów powszechnych, szczególnie że pomimo władania odpowiednimi narzędziami prawnymi Sąd Najwyższy nie zdecydował się nadać przedmiotowej uchwale statusu zasady prawnej⁴³. Odwołanie się przez Trybunał Konstytucyjny do dotychczasowej linii orzeczniczej Sądu Najwyższego, choć odebrane od literalnego brzmienia przepisu, wzmacnia stanowisko o drugoinstancyjnym charakterze orzeczenia sądu okręgowego wydanego na skutek złożenia zażalenia na odmowę dokonania czynności notarialnej. Ponadto zarówno Trybunał Konstytucyjny, jak i Sąd Najwyższy w swych orzeczeniach opierają się na sile autorytetu, jaki tradycyjnie jest im przypisywany. Tego rodzaju precedens prawotwórczy, zdaniem Ewy Łętowskiej, w polskiej kulturze prawnej stanowi pokłosie europeizacji, komputeryzacji i multimedialności systemu prawa, który w naszym kraju przyjął niepożądany kształt. Wskutek tego zjawiska polskie sądy sprowadzają proces wyrokowania do tzw. wolnego strumienia skojarzeń⁴⁴, prowadzącego do nagromadzenia cytatów z innych wyroków. W konsekwencji proces orzekania ma niewiele wspólnego z „mądrością z przeszłości” stanowiącą podstawowy element

41 Zob. m.in. L. Nowak, *Interpretacja prawnicza. Studium z metodologii prawoznawstwa*, Warszawa 1973, s. 23; L. Morawski, *Teoria prawodawcy racjonalnego a postmodernizm*, „Państwo i Prawo” 2000, nr 2, s. 30; S. Wronkowska, *Problemy racjonalnego tworzenia prawa*, Poznań 1982, s. 149–151.

42 Por. A. Borowicz, *Argument interpretacyjny odwołujący się do woli rzeczywistego prawodawcy*, „Studia Prawno-Ekonomiczne” 2009, t. 69, s. 9–29.

43 Uchwała została podjęta w trakcie obowiązywania ustawy o Sądzie Najwyższym z dnia 23 listopada 2002 r. (t.j. Dz.U. z 2016 r., poz. 1254 ze zm.), która w art. 61 § 6 przyznaje Sądowi Najwyższemu kompetencje wydania postanowienia nadającego uchwale 7 sędziów Sądu Najwyższego mocy zasady prawnej.

44 E. Łętowska, *Czy w Polsce możemy mówić o prawie precedensowym?*, w: A. Śledzińska-Simon, M. Wyrzykowski (red.), *Precedens w polskim systemie prawa*, Warszawa 2010, s. 10–11.

precedensu prawotwórczego. Ponadto sama jego rola jest w Polsce zagadnieniem kontrowersyjnym.

W myśl art. 87 Konstytucji precedens prawotwórczy nie stanowi źródła prawa powszechnie obowiązującego, lecz w praktyce jego wpływ jest ogromny. Większość przedstawicieli nauki wskazuje, że w panującym w Polsce systemie prawa stanowionego orzecznictwo, co do zasady, ma jedynie charakter wspomagający wobec przepisów prawa stanowionego⁴⁵. Tym samym niekiedy stosowanie rozwiązań zgodnych z dotychczasową linią orzeczniczą może hamować w sędziach chęć krytycznego myślenia⁴⁶. Co więcej, ustawa w obecnym kształcie nie wskazuje, ażeby dokonana przez notariusza odmowa dokonania czynności notarialnej była równoważna z orzeczeniem sądu pierwszej instancji.

Jednakże stwierdzenie, że stanowisko zajęte przez Trybunał Konstytucyjny jest całkowicie pozbawione sensu, byłoby nieprawdą. Uznanie odmowy dokonania czynności notarialnej za orzeczenie wydane w pierwszej instancji jest wyrazem pragmatyzmu, jakim kierował się Trybunał. Wdrożenie w życie stanowiska wyrażonego przez Trybunał w głosowanym orzeczeniu prowadzi do znacznego przyspieszenia postępowań w tego rodzaju sprawach. Niemniej jednak szybkość, choć stanowi istotny przymiot prowadzonych postępowań, nie jest jego najważniejszym czynnikiem i nie powinna mieć wpływu na ocenę konstytucjonalności przepisów.

Mając powyższe na uwadze, należy zgodzić się z zarzutem pominięcia, skutkującym naruszeniem zasady dwuinstancyjności. Jednakże odmiennie, niż wskazuje skarżąca w skardze, pominięcie to nie polega na nieprzewidzeniu możliwości zaskarżenia orzeczenia sądu, lecz niewskazania charakteru tego orzeczenia wydanego na skutek złożenia zażalenia. W przypadku braku takiego oznaczenia należy uznać, że prawodawca nie miał zamiaru nadania orzeczeniom sądów wydanych wskutek zażalenia, o jakim mowa w art. 87 Prawa o notariacie, charakteru drugoinstancyjnego. Co więcej, pominięcie, którego dopatrzyła się skarżąca, w istocie przekłada się na kwestie praktyczne. Tym samym można uznać, że w zakresie braku określenia charakteru orzeczenia sądu okręgowego wydanego na skutek zażalenia na odmowę dokonania czynności notarialnej może być ono przyjęte jako naruszenie zasady dwuinstancyjności. Owe naruszenie jest wynikiem braku konsekwencji

45 Zob. J. Wróblewski, *Sądowe stosowanie prawa*, Warszawa 1988, s. 371–375; L. Morawski, *Kilka uwag w sprawie sędziowskiego aktywizmu*, w: W. Staśkiewicz, T. Stawcki (red.), *Dyskrecjonalność w prawie*, Warszawa 2010 s. 93–98; A. Stelmachowski, *Prawotwórcza rola sądów (w świetle orzecznictwa cywilnego)*, „Państwo i Prawo” 1967, nr 4–5, s. 620–624; M. Suska, *Kto jest prawodawcą? Rozważania na tle orzecznictwa sądów administracyjnych*, „Zeszyty Naukowe Sądownictwa Administracyjnego” 2019, nr 1, s. 70–74.

46 E. Łętowska, *op. cit.*, s. 14.

w toku prac legislacyjnych, a brak wyraźnego wskazania charakteru tego orzeczenia powinien skutkować uznaniem go za orzeczenie wydane w postępowaniu pierwszoinstancyjnym, na które z uwagi na tryb prowadzenia postępowania winna przysługiwać apelacja zgodnie z art. 518 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.

Reasumując, za niewłaściwe należy uznać stanowisko Trybunału Konstytucyjnego wyrażone w wyroku z 15 grudnia 2015 r. (SK 34/12), gdyż prowadzi ono do uznania za zgodne z Konstytucją prawa naruszającego zasadę dwuinstancyjności postępowania, ustanawiając tym samym praktyczne rozwiązania w toku stosowania prawa wyżej w hierarchii wartości prawodawcy. Zatwierdzone na skutek tego orzeczenia rozwiązanie prowadzi do uchybienia podstawowej zasady państwa prawa, jaką jest prawidłowa legislacja, i w efekcie naruszenia zasady pewności prawa⁴⁷, będącą jedną z podstawowych wartości przypisywanych ustrojowi demokratycznemu. Istniejące pominięcia prawodawcze nie powinny być „łatanie” przez orzecznictwo, zarówno bowiem Sąd Najwyższy, jak i Trybunał Konstytucyjny są umocowane do interpretacji istniejących przepisów, których zakres nie obejmuje uzgadniania dostępu do dwóch instancji sądów powszechnych w odniesieniu do spraw wynikłych wskutek odmowy dokonania czynności notarialnej. Przyjęcie stanowiska promowanego przez Trybunał Konstytucyjny wymaga wprowadzenia jednoznacznych przepisów Prawa o notariacie, z których wprost wynikałoby stosowanie przepisów o apelacji do orzeczeń wydawanych przez sąd okręgowy na skutek zażalenia na odmowę dokonania czynności notarialnej.

Bibliografia

- Blajer P., w: A. Rataj, A.J. Szereda (red.), *Ustrój notariatu. Komentarz do art. 1–78d Prawa o notariacie*, Warszawa 2019.
- Błaszczak Ł., *Charakter prawny zażalenia na postanowienie Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów w świetle Kodeksu postępowania cywilnego*, „Studia Prawno-Ekonomiczne” 2015, t. 96.
- Bogusz M., *Zasada dwuinstancyjności a zasada zaskarżalności rozstrzygnięć wydawanych w postępowaniu administracyjnym w pierwszej instancji (uwagi na tle orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego)*, „Gdańskie Studia Prawnicze” 2017, t. 38.
- Borowicz A., *Argument interpretacyjny odwołujący się do woli rzeczywistego prawodawcy*, „Studia Prawno-Ekonomiczne” 2009, t. 69.

⁴⁷ J. Zegarlicki, *Pewność prawa jako istotna wartość państwa prawnego*, „Filozofia Publiczna i Edukacja Demokratyczna” 2017, t. 6, nr 2, s. 143–166; M. Wojciechowski, *Pewność prawa*, Gdańsk 2014, s. 109–155.

- Broniewicz W., *Istota i rodzaje zażalenia w postępowaniu cywilnym*, „Przegląd Sądowy” 2001, nr 1.
- Ereciński T., *Kilka uwag o pozycji ustrojowej notariusza, jego odpowiedzialności cywilnej oraz sędownictwie dyscyplinarnym*, „Rejent” 2006, nr 5.
- Garlicki L., Wojtyczek K., *Komentarz do art. 78*, w: L. Garlicki, M. Zubik (red.), *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, t. 2, Warszawa 2016.
- Grzegorzczak P., Weitz K., *Komentarz do art. 78*, w: M. Safjan, L. Bosek (red.), *Konstytucja RP*, t. 1, Warszawa 2016.
- Kapkowski R., *Odmowa dokonania czynności przez notariusza w aspekcie proceduralnym*, „Rejent” 2008, nr 7–8.
- Kwiatkowski Z., *Notariusz jako funkcjonariusz publiczny w świetle nowego prawa o notariacie*, „Przegląd Sądowy” 1993, nr 3.
- Lubiński K., *Kontrowersje na temat istoty i charakteru prawnego spraw o odmowę dokonania przez notariusza czynności notarialnej sprzecznej z prawem oraz właściwości funkcjonalnej w tych sprawach sądu okręgowego*, „Studia Iuridica” 2018, t. 75.
- Łętowska E., *Czy możemy w Polsce mówić o prawie precedensowym?*, w: A. Śledzińska-Simon, M. Wyrzykowski (red.), *Precedens w polskim systemie prawa*, Warszawa 2010.
- Michalska-Marciniak M., *Zasada instancyjności w postępowaniu cywilnym*, Warszawa 2013.
- Modrzejewski M., *Pozycja ustrojowa notariusza*, „Nowy Przegląd Notarialny” 2008, nr 1.
- Morawski L., *Kilka uwag w sprawie sędziowskiego aktywizmu*, w: W. Staśkiewicz, T. Staśkiewicz (red.), *Dyskrecjonalność w prawie*, Warszawa 2010.
- Morawski L., *Teoria prawodawcy racjonalnego a postmodernizm*, „Państwo i Prawo” 2000, nr 2.
- Nowak L., *Interpretacja prawnicza. Studium z metodologii prawoznawstwa*, Warszawa 1973.
- Nowocien M.A., *Odmowa dokonania czynności notarialnej i jej zaskarżenie*, Warszawa 2018.
- Oleszko A., *Charakter powołania na notariusza*, „Rejent” 1995, nr 5.
- Stelmachowski A., *Prawotwórcza rola sądów*, „Państwo i Prawo” 1967, nr 4–5.
- Suska M., *Kto jest prawodawcą? Rozważania na tle orzecznictwa sądów administracyjnych*, „Zeszyty Naukowe Sądownictwa Administracyjnego” 2019, nr 1.
- Tymecki B., *Nowe prawo o notariacie*, „Przegląd Sądowy” 1991, nr 5–6.
- Wiśniewski T., *Problematyka instancyjności postępowania sądowego w sprawach cywilnych*, w: T. Ereciński, J. Gudowski (red.), *Ars et usus. Księga pamiątkowa ku czci Sędziego Stanisława Rudnickiego*, Warszawa 2005.
- Wiśniewski T., *Przebieg procesu cywilnego*, Warszawa 2013.
- Wojciechowski M., *Pewność prawa*, Gdańsk 2014.
- Wronkowska S., *Problemy racjonalnego tworzenia prawa*, Poznań 1982.

Wróblewski J., *Sądowe stosowanie prawa*, Warszawa 1988.

Zedler F., *Zagadnienia instancyjności postępowania cywilnego*, w: Z. Banaszczyk (red.), *Prace z prawa prywatnego. Księga pamiątkowa ku czci sędziego Janusza Pietrzykowskiego*, Warszawa 2000.

Zegarlicki J., *Pewność prawa jako istotna wartość państwa prawnego*, „Filozofia Publiczna i Edukacja Demokratyczna” 2017, t. 6, nr 2.

Permitted scope of interpretation of the law – a discussion in the context of the nature of proceedings in cases of refusal to perform a notarial act – a commentary to the Judgment of the Constitutional Tribunal of 13 January 2015 (SK 34/12)

Abstract

The aim of this commentary is to present the issue of the permitted scope of interpretation of the law by Polish courts under the Polish legal system and its impact on the practice in judicial decisions. The starting point is the discussed judgement of the Constitutional Tribunal. This judgment addresses the legal nature of a notary's refusal to perform a notarial act, which is significant from the practical point of view. Pursuant to Article 83(1) of the Law on Notaries, a notary may refuse to perform a notarial act and such a refusal may be complained against. Therefore, a question on the nature of the complaint against a refusal to perform a notarial act arises. The research method used in this article consists in the analysis of legislative acts, judicial decisions and relevant literature. In its judgement, the Constitutional Tribunal agrees with the position that a decision of a regional court issued as a response to a complaint against is refusal in question is non-appealable. In consequence, the Constitutional Tribunal recognized the notary's decision as a quasi-judgment of the first instance court. The research conducted allows the formulation of a thesis that the Tribunal's standpoint, although accurate in many places, is mainly based on judicial decisions, including those of the Supreme Court, which are contrary to the rational legislator theory. What is more, despite many amendments to the act, the legislator did not decide to settle this problem directly in the regulation in force. The author addresses the issue of a juridical precedent and its impact on the rational legislator concept that is in force in the Polish legal order and also refers to the issue of the permissible limits of courts' interpretation of laws.

Keywords: law on notaries, civil procedure, instance, complaint against a refusal to perform a notarial act, concept of matters “not from the beginning”, theory of law, rational legislator concept, juridical precedent

CYTOWANIE

Lewandowska-Mroczkowska M., *Dozwolony zakres interpretacji prawa – rozważania na kanwie charakteru postępowania w sprawach o odmowę dokonania czynności notarialnej – glosa do wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 13 stycznia 2015 r. (SK 34/12)*, „Acta Iuris Stetinensis” 2021, nr 4 (vol. 36), 163–180, DOI: 10.18276/ais.2021.36-09.